

Introduktion

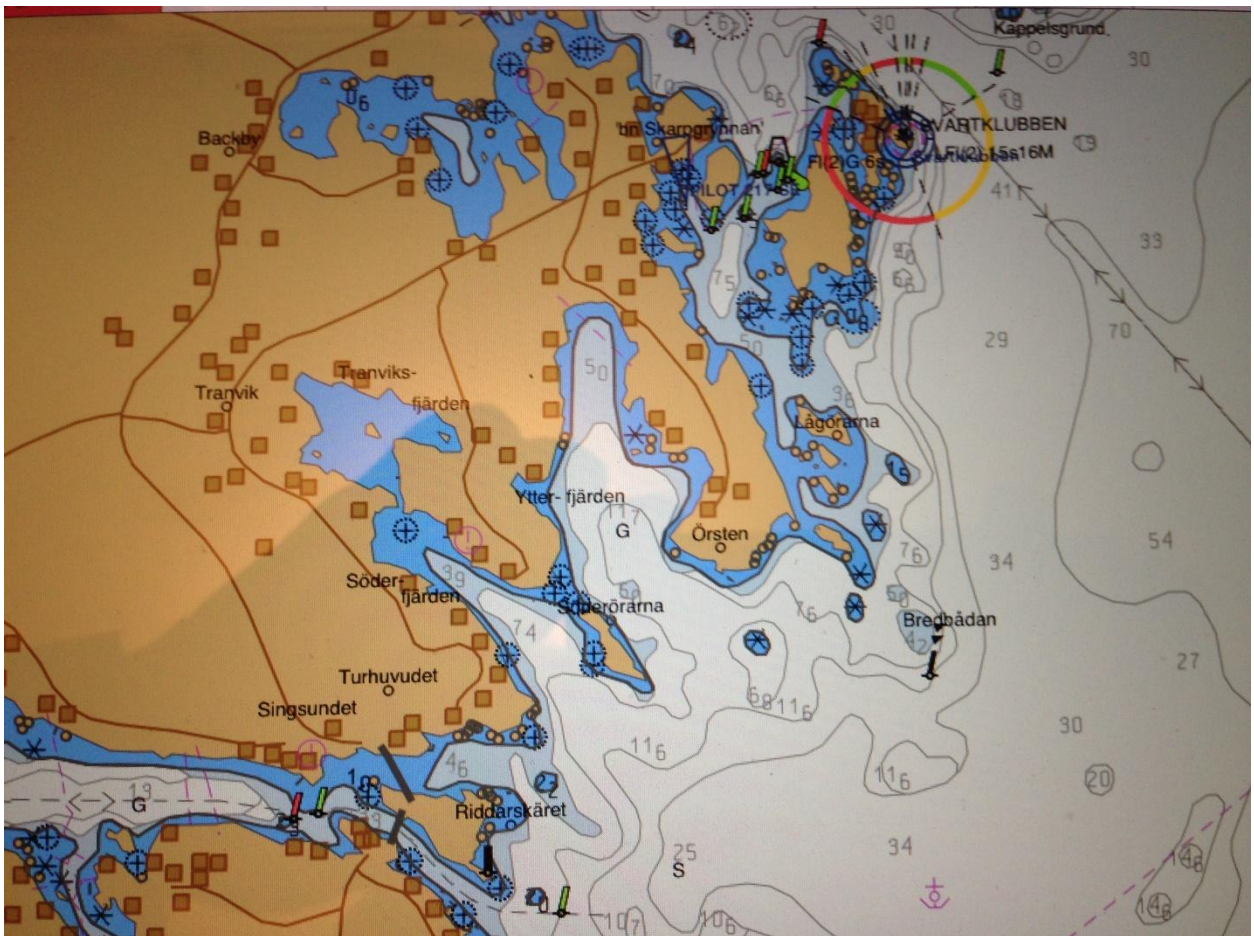
Varför skriver jag detta?

Jo dels har jag varit med om en del händelser själv, dels har Gudruns föräldrar och grannar i Hörnängen berättat om sådant som hänt innan Gudrun och jag slog ner våra sommarbopålar här på Örsten 1960.

Så har jag upptäckt att det är få av mina grannar här på Örsten och andra goda vänner på Singö som känner till annat än möjligen någon enstaka händelse av dem som jag tar med här.

Jag har fått hjälp med några kompletteringar och rättelser av Bertil Eriksson, Post-Arturs son, Ola Hedman son till Helny Hedman samt Lisbeth Modin och Åke Öman.

Beträffande några av de händelser jag själv bevittnat har jag tyvärr missat att göra noteringar i mina kalendrar. Jag har kontaktat Norrtälje Tidning, Stadsarkivet i Norrtälje samt Räddningstjänsten (brandkåren) i Norrtälje för att få exakta datum men de har trots försök ej kunnat få fram tidpunkter.

Sjökortsbild av området där de följande berättelserna tilldragit sig

Östhammarsresan som slutade vid Söderöra

En Novemberdag 1934 gick den nyligen pensionerade lotsen Viktor Öhman (far till Fredrik Öhman) från Tranvik till Östhammar med sin syster Emma Viklund och Viktors dotter, Iris Öman, som snart skulle gifta sig med Lasse Söderman från Hörnängen. I Östhammar skulle man köpa brudutstyrsel. Båten, en öppen sjöbåt väl lämpad för svåra vatten var försedd med inombordsmotor.

Inköpen ordnades. Men det blev sent innan man äntligen var tillbaka i hemmavattnen i den mörka novemberkvällen

Det man vet om vädret den här mörka kvällen är att det var hård ostlig vind och att tjockan låg tät i hemmavattnen. Man hade naturligtvis gått från Östhammar över Singöfjärden förbi Riddarskäret och försökt hitta Söderöra i mörkret. Viktors syn var nedsatt och tänkbart är att man är att man gått på Söderöras yttersta udde eller att man i den obefintliga sikten kommit lite för långt österut och gått på den grynnan vi kallar för Örstensknösen och båten i så fall därifrån drivit tillbaka till Söderöra. Vilket får vi aldrig veta. Men när Albert Söderman morgonen efter kom med sin båt från passet ute på Svartklubben så fick han se Viktors båt uppspolad på Söderöra. Enligt Åke Öman hade båten förlist nära Kilskrubba på Turhuvudet. Båten hade fått flera bord sönderslagna och masten bruten.

Alberts Södermans dotter Helny hade kommit in på kvällen och känt sig obehaglig till mods för hon tyckte att hon hörde konstiga rop utifrån sjön i den hårda ostliga vinden. Man hade hört motorljudet när båten passerade Hörnängen.

Enligt vad jag hört av mina svärföräldrar, Karin och Nils Hedman, så skulle dottern ha varit gravid. Åke Öman har bekräftat att Iris var gravid i 4:de månaden. Med andra ord var det i så fall fyra liv som gick åt i höstmörkret och något bröllop blev det inte för Lasse Söderman, sonen hos Södermans i granngården till Hedmans Pensionat. Lysning hade redan kungjorts men i stället för inbjudan till bröllop fick man alltså skicka ut inbjudan till begravning.

För några personnamn som jag glömt får jag tacka Bertil Eriksson och Ola Hedman och för exakt plats för förlisningen tackar jag Lisbeth Modin och Åke Öman,

Fiske och jakt slutade i Ytterfjärden

Det var fredagkväll den 20 oktober 1967 och jag skulle ha åkt ut till stugan på Örsten. Men jag hade fått något fel på bilen som jag måste reparera först och kom inte iväg från Täby Kyrby förrän tidig lördagsmorgon.

Utkommen till stugan så fick jag se tullkryssare och livräddningskryssare på Ytterfjärden och två helikoptrar i luften över våra stränder. Den ena gick på låg höjd rätt över vår strand. Då anade jag att något hade hänt. Strax träffade jag Göran Rosengrens svärfar från Norrvreta som berättade att tre man saknades efter en fisketur på fredagskvällen.

Vi gick båda och letade. Jag hittade en mössa och en bensindunk på Örstensstranden.

Båten hittades på Tranvikssidan i stort sett stående med stäven mot skyn och den tunga aktern bland stenarna under vattnet.

Det var Olle Söderberg från Hörnängen, fosterson till Sven Olofsson i Hörnängen, Kasimir Eriksson-Saver från Norrvreta, son till Ragnar Eriksson, Post-Arturs bror och därmed kusin till Bertil Eriksson. Den tredje mannen, vars namn jag ej känner, var en poliskollega till de övriga. Tre stadiga män i 90-kilosklassen.

Olle var son till Inga Söderbergs syster som gick en tragisk död till mötes ute på Svartklubben när Olle var liten. Inga var gift med Sven Olofsson och de två tog hand om Olle. Inga var dotter till Anna Söderberg i Hörnängen.

Olle var polis och jag tror att även Kasimir var det. Förmodligen var det alltså två arbetskamrater som Olle hade med sig i båten.

Den tredje polisen låg i skilsmässa eller var nyskild. Som av en händelse hade han innan de gick ut lämnat ett brev som skulle vidarebefordras till sin f.d. hustru.

Båten var ganska liten och försedd med utombordsmotor, lastad med nät och enligt uppgift även något jaktvapen. Man hade från Hörnängen sällskap med Sven Olofsson som med sin större båt fortsatte i riktning mot Svartklubben eller eventuellt Understen. Man hade Walkie-talkies-kontakt mellan båtarna..

Olle och hans kamrater hade gått in i Ytterfjärden ganska nära Söderöra. Sven har berättat för mig att han strax efter kl 16:25 tappade walkie-talkie-kontakten med Olle och trodde att det berodde på att Örstensbergen skymde. Men det skulle visa sig att det var värre än så.

En långrev eller ett nät hade trasslat in sig i utombordarens propeller. Sedan är det bara spekulationer om det fortsatta förloppet. Sannolikt försökte någon eller några att hänga sig ut över aktern för att föröka få loss trasslet från propellern. Det blev antagligen för baktungt för den lilla båten som då sjönk med aktern under vattnet. Minst två man i vattnet, kanske alla tre. Det kan också hända att båten reste sig om än vattenfylld när två man lämnat den. I ett sådant läge försökte säkert den tredje hjälpa de två vilket resulterade i att även han hamnade i det kalla vattnet.

Hade jag varit ute på kvällen hade jag säkert hört deras nödrop och kanske kunnat göra något eftersom min båt var den enda som var kvar i vattnet så sent på året.

Helny Hedman (fd Söderman) berättade för mig att deras hund hade varit väldigt orolig på kvällen. Hörde den nere i Hörnängen de rop som ingen hörde runt Ytterfjärden. Det får vi aldrig veta.

Vad vi däremot vet var att åtta barn blev faderlösa den kvällen.

Vattennivån var 35 á 40 cm över normalt

Den 21/10 var det alltså som tullkryssare, livräddningskryssaren, 2 st dykare och två helikoptrar var engagerade i sökningarna efter de omkomna.

Olle hittades efter några veckor innanför Fogdösten. Kasimir hittades efter 7-8 månader utanför Fjällbostrand på Väddölandet. Den tredje polisen återfanns aldrig.

Finnarna i livräddningsbåten på udden

En sommardag någon gång på 1970-talet kom en av våra döttrar och sa att "det är några farbröder som sitter vid en eld längst ut på udden".

Jag och min granne Arne Gillhagen gick ut och fick se två män i träningsoveraller som rörde sig mellan en liten lägereld och en båt som låg vid en klippa.

Det var två finnländare från Rimbo som gått ut från Norrtäljetrakten i en liten fd. livbåt. Överraskats av tät dimma och motorstopp långt ut från Norrtäljeviken och drivit flera dygn utan att veta var de var. Strandade på Örsten hade de gått fram och sett på våra bilar att de var i Sverige och inte på Åland !

Båten, ca 4.5 m lång f.d. livbåt, hade föröver ett litet däck som väl var ca 0,5 m långt. Bredvid inombordsmotorn, en Austin bilmotor, stod en bensindunk utan lock och ett oskyddat batteri.

Åror, båtshake, ankare eller annat som man anser nödvändigt ombord fanns ej, och naturligtvis inga flytvästar.

När Arne och jag kom ut lyckades de få igång motorn. Vi klev ombord för att hjälpa dem till våra bryggor. Precis när vi stött ut från klippan stannade motorn. Jag försökte då hoppa tillbaka iland med en tamp men hamnade i vattnet. Och båten drev ut. De hade inga åror, ingen båtshake, inga flytvästar och inget lock på bensintanken ! Motorn startades genom att de lade pluskabeln på batteripolen så gnistorna sprakade dock utan att ramla ner i den närbelägna bensindunken. Jag gick hem och ringde till Stig-Erik på Svartklubben. Han kom och drog hem dem till sin brygga vid Vaden där båten blev liggande väldigt länge innan de fick ordning på motorn så de kunde hämta hem den.

Där blev sedan båten (utan besättning) liggande flera veckor innan den kunde tas tillbaka till sin hemmahamn.

Det finns naturligtvis många reflexioner att göra med anledning av både båtens och besättningen utrustning och skick men det överlåter jag till läsaren att göra.

Herrelös båt

En morgon såg jag i kikaren från utkiken en liten, till synes obemannad båt i ganska grov sjö. Kunde inte avgöra om det fanns någon i eller bredvid. Låg någon och sam i närheten eller vad hade hänt? Sprang hem. Gick ut för motor med segelbåten och min jolle på släp. När jag kommit utanför Örsten hade båten kommit nära de yttersta skären och jag konstaterade att det var en herrelös jolle. Ankrade upp så nära jag vågade mht sjögången. Behöll motorn igång på tomgång för den händelse ankaret skulle släppa och snabba åtgärder skulle behövas. Med min egen jolle lyckades jag nå haveristen precis när den slog i klipporna. Fick tag på jollens bogserlina som jag höll tillsammans med min ena åra eftersom jag ej hann knyta fast utan snabbt måste komma ifrån skäret. Segelbåtens ankare hade hållit och färden till hemmabryggan var inget problem.

Meddelade Kustbevakningen om fyndet och seglade med familjen ut på några veckors semester. Hemkommen fick jag besked om att ägaren hört av sig. Efter kontakt med honom tog jag jollen på släpvagnen, for in till Kyrkviken på Lidingö och återlämnade den. Han ville ersätta mig men jag talade om att jag inget ville ha. Då erbjöd han mig en liten oljemålning som han själv gjort av en engelsk kutter som han ägt. Den kunde jag inte tacka nej till så den pryder nu en vägg hemma på Örsten.

Bröderna från Singöfjärden i SSO 18 m/s

En dag för några tiotal år sedan såg jag en helikopter utanför vår udde på Örsten. Den såg ut att söka efter något.

Jag gick ut till udden och fick se en öppen båt, en Askeladen ca 5,2 m lång, ligga uppkastad flera meter upp bland klipporna. Ringde Kustbevakningen och meddelade att jag hade upptäckt haveristen. De hade som väntat också sett den och berättade att man var på väg ut med räddningstjänstens utryckningsfordon från Norrtälje för att från Vadens brygga med båt ta sig ut till udden. Med tanke på att det blåste 18 m/s från SSO var sjön väldigt grov så jag föreslog dem att istället komma till min brygga så skulle jag följa med dem stigen ut till udden.

Jag fick under hand veta att två ynglingar kommit ut från Singöfjärden med Askeladen, blivit överaskade av den grova sjön till havs som gjort att de båda hade kastats ur båten. Den ena brodern hade lyckats hålla sig kvar vid båten vars utombordsmotor var igång. Båten fortsatte med sjö och vind i riktning mot Örsten. När ynglingen vid båten såg att hans bror sjönk under vattnet släppte han taget för att försöka rädda brodern.

Han lyckades få tag på sin bror och kunde få honom närmare land, förmodligen Riddarskäret eller Fogdö. Han kunde också larma Räddningstjänsten som kom med ambulans och hämtade dem sedan de lyckats få upp brodern på land.

Han som larmat överlevde men brodern avled i ambulansen på väg till Lasarettet i Norrtälje.

Räddningstjänstens personal som jag följt ut till båten på udden började försöka få ner den mot sjön. Jag föreslog dem att avvakta till en dag när inte sjöarna vräkte upp över klipporna och så blev det. Vi kunde konstatera att båten var välutrustad, att ryggsäckar och annan utrustning var ordentligt stuvade i ett förligt fack. Allt vittnade alltså om omsorgsfulla förberedelser. Allt utom att man inte insett att vädret var bra mycket hårdare utanför Singösunds inseglingssmärke än på Singöfjärden. Enligt uppgift skulle de ha kommit från Herrängslandet eller trakterna däromkring.

Den överlevande brodern var senare intervjuad i ett stort uppslag i Norrtälje Tidning där han förklarade att han haft en enda tanke i huvudet; att: han måste komma hem till föräldrarna för att kunna tala om vad som hänt. Tyvärr har mitt tidningsurklipp förkommit i någon flytt. Jag har kontaktat NT för att få datum för tilldragelsen men de har trots nedlagt arbete inte kunnat finna artikeln.

Här flera meter upp på klipporna låg deras båt

När Åke Stridsberg och Källman strandade på Svartsten

En sommar i slutet av 1960-talet hade Stridsberg och Källman som bodde på Korsnäset lagt nät utanför Örsten. Dagen efter var det för hårt väder för att gå ut ta upp dem. De väntade ytterligare en dag, men fortfarande för hårt väder. Den tredje dagen var inte heller särskilt bra men eftersom de skulle återvända till stan så beslöt de ändå att gå ut och ta upp.

De fick upp näten, placerade dem i en trädgårdskorg på durken. I den grova sjön stjälppte korgen och näten trasslade in sig i propelleraxeln som gick från inombordsmotorn. Man måste stänga av motorn för att försöka få bort näten från axeln. Men i den grova sjön drev man snabbt in mot Svartsten. Innan man hunnit få fram de stuvade årorna var man på väg att slås mot klipporna.

Man kastade i land en lina med en dragg och lyckades få den att fästa iland. Med hjälp av linan kunde de sedan ta sig upp på Svartsten.

De signalerade med armarna mot Svartklubben i förhoppning om att utkiken där skulle upptäcka dem.

På Svartklubben hade man uppmärksammat dramat och var redan på väg ner mot lotsbåten för att bistå haveristerna så dröjde inte länge förrän de var välbehållna ombord i den för färd hem till bryggan vid Vaden.

När Gudrun och jag bosatt oss på Örsten 1960 och något år senare fått en roddbåt av vår granne, familjen Hans-Georg och Margareta Ottander, så tog vi oss för att ro ut till Svartsten för att se om ryktet om vrakrester var sant. Det vi fick se uppe i svacka högt uppe på skäret var resterna av båtens bordläggning. Ingen bit var längre än avståndet mellan spanten dvs ca 60-80 cm.

Mannen som frågade om vägen till Gräsö dagen före midsommaraftonen

Dagen före midsommar något år på 60-talet kom en man med en liten öppen båt och frågade efter vägen till Gräsö. Han fick besked av någon ur familjen Ottander vill jag minnas.

Vid midsommarstången dagen efter sågs en främling som barnen tyckte sig känna igen som mannen från dagen innan. Han hade också under mellantiden haft vissa motorproblem som förmodligen gjort att han stannat kvar över natten. På midsommardagen när jag tog min vanliga tur ut till utkiken mot Ålands Hav såg jag en lotsbåt och en tullkryssare (eller om det var vår livräddningskryssare) gå fram och tillbaka utanför Örsten som om de draggade eller letade efter något. Några dagar senare fick vi veta att de funnit mannen som tidigare frågat oss om vägen till Gräsö drunknad. Vad som hänt var oklart.

När Lars och jag seglade ut och fick storm med Alerten

En vacker sommardag, den 19 juli 1971 kl 14:15 gjorde jag ALERTEN klar för en kortare segeltur i det fina vädret. 4 á 5 m/s NO vind.

Då kom Lars Gustafsson, grannens son och frågade om han fick följa med. ”Javisst, hämta flytvästen och tala om för mamma Elvy” var mitt svar. Vi lämnade bojen kl 14:30.

Komna till i höjd med Svartklubben fick jag se mycket mörka moln snabbt komma upp över Singölandet och samtidigt fick jag se regnfronten vid Singösund. Sade till Lars att gå ner i kajutan och stänga luckorna.

Kopplade livlinan och tog in 5 rull (kring bommen) på storseglet.

Vinden dog ut totalt. Vi var i centrum av ett lokalt oväder. Åska över Singö.

Efter ett par minuter kom vinden från SO ! Ökade snabbt . Satte kurs mot prickens Bredbådan. Reva mer eller försöka hinna hem ? Regnet piskar i ansiktet. Byarna pressar ner relingen under vatten trots att jag släpper ut storseglet ! Vindpressen för hård. Sjön grov. Släpper ut mer på focken.

Den kommer att slås sönder om jag släpper ut mer...Kan knappt skönja Singölandet genom regn och rykvatten. Är Lars sjösjuk ? Ropar och frågar

men kan ej höra svaret. Måste minska segel ännu mer. Brassar back i focken när vinden för någon minut går ner mot 15-16 m/s. Knyter loss undre lattan med vänster hand. Höger hand och benen kring rorkulten.

Slänger in lattan till Lars. Han fungerar – skönt. Snabbt upp och revar till 9

rull. Storens fallhorn är nu knappt ovanför spridarna. Dvs ungefär på halva

masthöjden. Nästa by över oss igen. Måste nog blåsa över 20 m/s ? Fortfarande dör mycket segel. Ser ej Singö längre. Slörar ut till havs. Anar Svartklubben ibland. Mistluren tjuter. Bakom Svartklubben är allt uttraderat av regnet. Åskan fortsätter.

Mellan två byar vänder jag upp och lossar styrbords fockskot men håller i det när jag kryper fram och stryker focken. Beslår focken i ett knyte med förtöjningstampen. Tillbaka till rodret. Översta metern av focken som pga fallet ej kan dras ner till däck slår fruktansvärt. Fram igen, lossar fallet från seglet, fäster fallet i öglan på masten och kryper tillbaka. (Alerten hade inga mantåg). Fortsätter ut till havs några minuter. Måste försöka se var jag har fyren. Där är den tvärs om babord. Byarna verkar ha minskat något, är kanske 15-28 m/s ? Vänder för att försöka få kontakt med inseglingsspricken igen. Alerten går nu bra mot sjön med endast hårdrevad stor. Ropar på Lars. Kan nätt och jämt uppfatta hans OK. Upptäcker att jag är varm och torr bortsett från att stövlarna är vattenfyllda. I aktersnurrar finns nog lite bensin kvar. Två ryck och snurrar går igång. Vinden nere mot 10-12 m/s. Riddarskäret syns igen och en smal ljus blå rand blir snabbt bredare över Singölandet.

Kl 16:30 tar vi bojen hemmavid i bleke en frisk solklar sommardag som likt så många andra julidagar börjat så vacker. Ringde till vår väderstation på Singö där man bedömde vindarna där till 20-22 m/s men trodde att det blåst betydligt mer till havs...

Här är Alerten som Lars följde med mej ut i när vi överraskades av storm.

1972 byggde Gudrun och jag oss en lite större båt. En Allegro 27 som vi döpte efter en ensam prick i Ålands Hav: BREDBÅDAN. Den seglar jag fortfarande.